

ВОЄННО-МЕДИЧНА ДОКТРИНА УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНИХ СТАНДАРТІВ

¹Українська військово-медична академія, м. Київ, Україна

²ДУ “Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України”, м. Київ, Україна

³Військово-медичний клінічний центр Центрального регіону, м. Вінниця, Україна

Мета – обґрунтування необхідності стандартизації діяльності медичної служби ЗС України та інших військових формувань; опрацювання і запровадження єдиних підходів щодо надання медичної допомоги, лікування та реабілітації поранених і хворих.

Матеріали та методи. Об’єкт дослідження – система медичного забезпечення військ у мирний час та в особливий період. Предмет – нормативно-правова база з питань охорони здоров’я військовослужбовців. Методи дослідження – аналітичний, бібліосемантичний, системного підходу.

Результати. Існуюча законодавча та нормативно-правова база охорони здоров’я військовослужбовців є недосконалою та потребує доопрацювання.

Висновки. Розвиток нормативно-правової бази медичного забезпечення ЗС України та інших військових формувань має здійснюватись з урахуванням необхідності впровадження міжнародних стандартів, принципів та політики медичного забезпечення військ НАТО. Основою для їх розробки має стати Воєнно-медична доктрина України.

Ключові слова: охорона здоров’я, Доктрина медичного забезпечення Збройних Сил України, Воєнно-медична доктрина України.

ВСТУП

Життя і здоров’я громадян визнані в Україні найвищою соціальною цінністю, а охорона їх здоров’я та створення безпечних умов життєдіяльності визначені одними із найважливіших функцій держави [2]. Ці положення закріплені у статті 3 Конституції України, де зазначається, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

У статті 49 Конституції України визначені права громадян України на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування. Зокрема зазначається, що “охорона здоров’я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм”. Стверджується, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, медична допомога у державних і комунальних закладах охорони здоров’я надається безоплатно, існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Також держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності, дбає про розвиток фізичної культури і спорту та забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Іншими законодавчими і нормативно-правовими актами визначаються види медичної допомоги та порядок її надання, регулюються суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, тощо.

Незважаючи на те, що за роки незалежності України багато зроблено для формування власної законодавчої та нормативно-правової бази, напрацьовано десятки законів і велику кількість інших нормативно-правових актів з питань охорони здоров’я та порядку

надання медичної допомоги, цей процес іще не завершений – законодавча і нормативно-правова база залишаються недосконалими, а сама система охорони здоров’я держави не відповідає у повній мірі потребам суспільства та вимогам часу, про що свідчать високі показники дитячої смертності, перевищення смертності населення над народжуваністю, одні з найнижчих у Європі та навіть у світі показники тривалості життя [5].

Мета роботи – обґрунтування необхідності стандартизації діяльності медичної служби Збройних Сил (ЗС) України, інших військових формувань та цивільної системи охорони здоров’я, опрацювання і запровадження єдиних підходів щодо надання медичної допомоги, лікування та реабілітації поранених (хворих) військовослужбовців в особливий період і під час надзвичайних ситуацій, які мають ґрунтуватися на законодавстві з питань охорони здоров’я та оборони держави.

Об’єкт дослідження: система медичного забезпечення військ у мирний час та в особливий період.

Предмет дослідження: нормативно-правова база з питань охорони здоров’я військовослужбовців, сили і засоби медичних служб ЗС України та інших військових формувань, організація медичного забезпечення військ у мирний час та в особливий період.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У дослідженні вивчалися законодавча та нормативно-правова база з питань охорони здоров’я в державі, нормативно-правові акти та керівні документи з організації медичного забезпечення ЗС України та інших військових формувань, наукові публікації за темою.

Застосовано аналітичний, бібліосемантичний та метод системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Реалізація положень Конституції України щодо охорони здоров'я громадян забезпечується законодавчою та виконавчою гілками влади у державі, які формують законодавчу базу та забезпечують її виконання.

Так, Основи законодавства України про охорону здоров'я визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я, регулюють суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їхнє здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості [4].

Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" врегулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права та обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні [7].

Нормативно-правове врегулювання в медичній галузі передбачає формування законодавчої та нормативно-правової бази, врегулювання процесів охорони здоров'я і надання медичної допомоги, стандартизацію і контроль якості медичної допомоги, врегулювання взаємовідносин та відповідальності медичного персоналу і пацієнтів, що сьогодні об'єднується поняттям "медичне право" [3, 12].

Нормативно-правове врегулювання охорони здоров'я військовослужбовців ЗС України та інших військових формувань, їх медичного забезпечення, враховуючи особливості діяльності, потребує

розроблення власної нормативно-правової бази, яка має ґрунтуватися на законодавстві з питань охорони здоров'я та оборони держави.

За роки незалежності вектор формування законодавства з питань оборони держави неодноразово міняв свій напрям та зміст – від співпраці з країнами СНД до НАТО, а відсутність чіткої і стабільної оборонної політики призвела до зниження спроможностей ЗС України і всього сектору безпеки та оборони держави. Як наслідок, неочікувана агресія застала ЗС України та їхню медичну службу невідповідними до виконання завдань за призначенням, про що свідчили такі об'єктивні показники захворюваності і працевтрат усіх категорій військовослужбовців; медичні підрозділи військових частин та з'єднань були практично зруйновані; їх укомплектованість персоналом відповідної кваліфікації була недостатньою; медична апаратура і техніка морально і фізично застаріли, а нерідко були просто відсутні.

Ужиті керівництвом медичної служби заходи щодо поліпшення стану медичного забезпечення військ під час антитерористичної операції (АТО) принесли певні позитивні результати, проте не вирішили проблему в цілому. Причиною цього стали відсутність нормативно-правової бази діяльності медичної служби ЗС України, яка б визначала побудову сучасної системи медичного забезпечення військ, та базових керівних документів її діяльності, насамперед в особливий період.

Окремо слід зазначити відсутність у державі основоположного документа щодо завчасної підготовки системи цивільної та військової охорони здоров'я до роботи в особливий період та організації медичного забезпечення військовослужбовців у воєнний час – Воєнно-медичної доктрини України, роль і місце якої у системі законодавчих і нормативно-правових актів держави показано на рис. 1.

Рис. 1. Структура нормативно-правової бази медичного забезпечення ЗС України та інших військових формувань

Вперше висновок про необхідність розроблення та затвердження такого документа, як Воєнно-медична доктрина України, на підставі аналізу проблем медичного забезпечення військ в АТО та пропозицій Української військово-медичної академії (УВМА) було зроблено Національною академією медичних наук (НАМН) України і Комітетом Верховної Ради України з питань охорони здоров'я наприкінці серпня 2014 року [1, 6].

У цей же час, паралельно з означеними подіями, фахівцями Військово-медичного департаменту Міністерства оборони України та УВМА за участі керівників медичних служб військових формувань України опрацьований проект Воєнно-медичної доктрини України, який розглянутий та схвалений у Національному інституті стратегічних досліджень України і на засіданні Президії НАМН України та направлений для розгляду в Адміністрацію Президента України. Указом Президента України від 14.11.2014 року № 880/2014 доручено Кабінету Міністрів України невідкладно розробити разом зі Службою безпеки України та за участі НАМН України Воєнно-медичну доктрину України [11].

Опрацьований проект Доктрини розглядався та був схвалений на робочій нараді в Адміністрації Президента України, в Національній академії державного управління при Президенті України, на слуханнях у Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я та парламентських слуханнях. На цей час проект Доктрини доопрацьований з урахуванням наданих зауважень та пропозицій, пройшов розгляд та отримав позитивну оцінку від іноземного радника з військово-медичних питань Офісу зв'язку НАТО в Україні та направлений до Кабінету Міністрів України для подальшого опрацювання і затвердження.

У проекті зазначається, що Воєнно-медична доктрина України – це сукупність поглядів, науково обґрунтованих принципів, єдиних організаційних вимог щодо організації медичного забезпечення ЗС України, інших військових формувань і цивільного населення у воєнний час та під час надзвичайних ситуацій. Проект містить п'ять розділів, якими визначаються мета, принципи, організаційні основи системи військової охорони здоров'я, повноваження та відповідальність органів виконавчої влади щодо її виконання, фінансове та ресурсне забезпечення, науковий супровід військової охорони здоров'я та вирішення проблем військової медицини.

Метою Воєнно-медичної доктрини України є збереження життя і здоров'я військовослужбовців через досягнення максимальної ефективності їх медичного забезпечення на час дії особливого періоду, надзвичайного стану та інших кризових ситуацій шляхом об'єднання зусиль медичних служб ЗС України, інших військових формувань та системи цивільної охорони здоров'я України.

Зважаючи на мету та завдання, що визначатимуться Воєнно-медичною доктриною України, а також її роль і місце серед інших нормативно-правових актів держави, вона має бути затвердженою указом Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України,

що стане практичним втіленням у життя задекларованого принципу – життя людини понад усе.

Воєнно-медична доктрина України має стати підставою для розробки Державної цільової програми розбудови військової охорони здоров'я, основою нормативно-правових актів (військово-медичних стандартів) щодо медичного забезпечення ЗС України та інших військових формувань у мирний і воєнний час та фундаментом для формування єдиного медичного простору держави у воєнний час. Вона має ліквідувати відомчі розбіжності та забезпечити єдині підходи до організації медичного забезпечення і надання вичерпної медичної допомоги пораненим (хворим) військовослужбовцям під час бойових дій та в умовах надзвичайних ситуацій.

Слід зазначити, що процеси стандартизації процесів виробництва, сфери послуг, надання медичної допомоги та оборонної сфери сьогодні є ознакою розвиненої демократичної держави та суспільства, не оминули вони і ЗС України.

З метою визначення єдиних поглядів на перелік і взаємозв'язок керівних документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення ЗС України наказом Генерального штабу Збройних Сил України (далі – ГШ ЗС України) [10] запроваджено Систему оперативних стандартів Збройних Сил України (систему документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення, далі – Система оперативних стандартів), яка передбачає упорядкування керівних документів, що застосовуються у сфері діяльності ЗС України як в мирний час, так і в особливий період.

За класифікацією документи, що входять до Системи оперативних стандартів, поділяються на:

– доктринальні (доктрина) – документи, які визначають систему офіційних поглядів і положень щодо управління, застосування, підготовки і забезпечення ЗС України;

– концептуальні (концепції тощо) – документи, які визначають вектор (напрямок) створення, розвитку та загальні обриси тих чи інших систем, теорій та процесів за напрямками діяльності ЗС України;

– регламентуючі (настанови, статuti, керівництва, положення, норми тощо) – документи, які визначають теоретичні положення, норми і правила підготовки і ведення бойових (спеціальних) дій військ (сил) та їх всебічного забезпечення;

– організаційні (інструкції, переліки, порядки тощо) – документи, які регулюють порядок організації та здійснення заходів (роботи), розподіл відповідальності, обов'язків, функцій та завдань різних систем та їх елементів, а також вихідну інформацію для здійснення подальших організаційних (планувальних) дій;

– програмні (програми, правила, курси підготовки тощо) – документи, що визначають методи, способи та послідовність процесу вирішення завдань підготовки сил (військ).

Системою оперативних стандартів передбачено опрацювання документів за напрямками діяльності з

питань управління, застосування, підготовки та забезпечення ЗС України, а за рівнями застосування – стратегічного, оперативного та тактичного рівня.

Відповідно до Системи оперативних стандартів за напрямом медичного забезпечення передбачено опрацювання, введення в дію та використання у

ЗС України таких документів: Доктрина медичного забезпечення Збройних Сил України; Керівництво з медичного забезпечення Збройних Сил України у мирний час; Настанова з медичного забезпечення Збройних Сил України на особливий період (рис. 2).

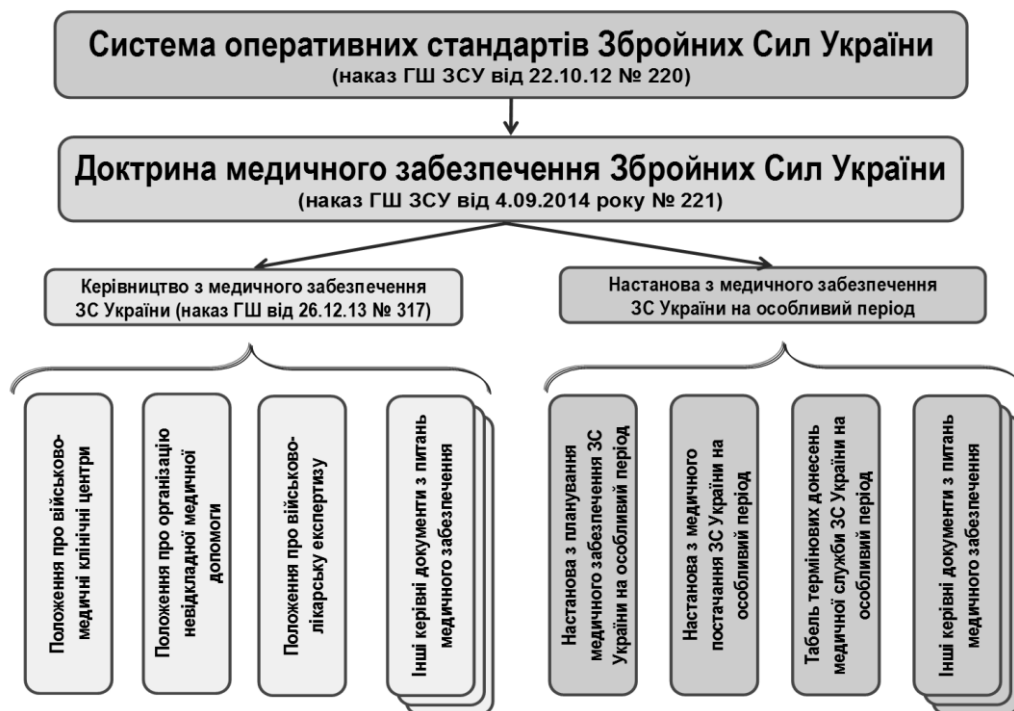

Рис. 2. Система оперативних стандартів медичного забезпечення ЗС України

Доктрина медичного забезпечення Збройних Сил України опрацьована фахівцями Науково-дослідного інституту проблем військової медицини спільно з провідними кафедрами УВМА та введена в дію наказом ГШ ЗС України [8].

Доктрина медичного забезпечення Збройних Сил України – це сукупність сучасних поглядів, науково обґрунтованих принципів, положень і єдиних організаційних вимог, що визначають порядок медичного забезпечення військ і мають на меті досягнення максимальної ефективності діяльності медичної служби в мирний час та під час застосування ЗС України. Правовою основою її розроблення є закони України та інші нормативно-правові акти з питань охорони здоров'я, оборони держави і застосування ЗС України.

Положення зазначеної Доктрини поширюються на медичне забезпечення ЗС України у мирний і воєнний час та в будь-яких умовах діяльності. Вона служить основою для розроблення нормативно-правових актів і керівних документів з питань медичного забезпечення ЗС України та призначена для керівного складу, органів управління медичної служби, керівництва ЗС України і командирів усіх рівнів, виходячи з їхніх обов'язків щодо збереження життя та здоров'я військовослужбовців.

У Доктрині медичного забезпечення Збройних Сил України зазначається, що медичне забезпечення є

окремим видом забезпечення ЗС України і являє собою систему заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я особового складу, запобігання виникненню і розповсюдженню хвороб, надання медичної допомоги військовослужбовцям, лікування і відновлення їх працездатності та боєздатності після поранень, захворювань і травм.

Вона визначає мету, завдання і принципи медичного забезпечення ЗС України, вимоги до системи та організаційні основи медичного забезпечення у мирний і воєнний час та містить вісім розділів: Загальні положення; Організаційні основи медичного забезпечення; Організація медичного забезпечення Збройних Сил України у мирний час; Організація медичного забезпечення Збройних Сил України у воєнний час; Організація і проведення санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів; Медичне постачання; Підготовка військово-медичних кадрів та наукове вирішення проблем військової медицини; Організація співробітництва та взаємодії з питань медичного забезпечення.

Положення, принципи та вимоги щодо організації медичного забезпечення ЗС України, що викладені в Доктрині медичного забезпечення Збройних Сил України, стали основою для опрацювання Керівництва з медичного забезпечення Збройних сил України у мирний час та

Настанови з медичного забезпечення Збройних сил України на особливий період.

Керівництво з медичного забезпечення Збройних Сил України у мирний час затверджене та введено в дію наказом ГШ ЗС України [9]. Його положення роз'яснюють та розкривають вимоги Військових статутів Збройних Сил України та інших нормативно-правових актів з питань охорони здоров'я особового складу з метою єдиного їх розуміння, визначають порядок та особливості медичного забезпечення ЗС України в умовах їх повсякденної діяльності, а також зміст і організацію роботи закладів охорони здоров'я та медичних підрозділів військових частин ЗС України, функціональні обов'язки посадових осіб медичної служби тощо.

На цей час фахівцями УВМА продовжується опрацювання Настанови з медичного забезпечення

Збройних Сил України на особливий період, яка визначатиме організацію та порядок медичного забезпечення ЗС України під час їх застосування.

Зазначені доктрини, керівництво та настанова є основою для розробки низки керівних документів щодо медичного забезпечення військ (наведені на рис. 2), які затверджуються Міністром оборони України, начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем ЗС України або ж директором Військово-медичного департаменту МО України.

Аналогічні документи, як основа військово-медичних стандартів, прийняті та застосовуються у збройних силах багатьох країн світу, зокрема Принципи і політика медичного забезпечення НАТО (МС 326/3), Спільна доктрина НАТО щодо медичного забезпечення (АJP-4.10 (В)) (табл.).

Таблиця
**Керівні документи
щодо медичного забезпечення військ в Україні і світі**

Україна	Спільні документи НАТО	Власні документи країн НАТО
Доктрина медичного забезпечення ЗС України	Принципи і політика медичного забезпечення військ НАТО (МС 326/3)	Національні доктрини медичного забезпечення збройних сил
Настанова з медичного забезпечення ЗС України на особливий період	Спільна доктрина НАТО щодо медичного забезпечення (АJP-4.10 (В))	Спільна медична доктрина Великобританії (JDP 4-03)
Настанови з різних елементів медичного забезпечення ЗС України	Стандарти з різних елементів медичного забезпечення військ	Національні стандарти з медичного забезпечення збройних сил країн НАТО

Нині керівництвом держави поставлене завдання ЗС України щодо впровадження до 2020 року міжнародних стандартів, принципів та політики медичного забезпечення військ НАТО шляхом урахування їх вимог у національному законодавстві з питань охорони здоров'я військовослужбовців, формування необхідної структури та кількості сил і засобів медичних служб та організації медичного забезпечення військ. І основою для їх розробки та запровадження має стати Воєнно-медична доктрина України.

ВИСНОВКИ

1. Діяльність центральних органів виконавчої влади та закладів охорони здоров'я в питаннях охорони здоров'я громадян України і, насамперед, військовослужбовців потребує сучасної всеохоплюючої законодавчої та нормативно-правової бази.

2. Існуюча законодавча та нормативно-правова база охорони здоров'я та надання медичної допомоги військовослужбовцям ЗС України та інших військових формувань є недосконалою і не завершеною та потребує доопрацювання.

3. Воєнно-медична доктрина України має стати основою для розробки нормативно-правових актів (військово-медичних стандартів) щодо медичного забезпечення ЗС України та інших військових формувань у мирний і воєнний час та забезпечити єдині підходи до організації медичного забезпечення і надання вичерпної медичної допомоги пораненим (хворим) військовослужбовцям в умовах бойових дій і надзвичайних ситуацій.

4. Розвиток нормативно-правової бази медичного забезпечення ЗС України та інших військових формувань має здійснюватись з урахуванням необхідності впровадження міжнародних стандартів, принципів та політики медичного забезпечення військ НАТО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звернення (лист) Голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я від 10.09.2014 року № 04-26/4-548 до Президента України щодо необхідності прискорення прийняття Воєнно-медичної доктрини України.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Медико-правовий тлумачний словник / за ред. І. Я. Сенюти. – Львів, 2010. – С. 540.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 4. – Ст. 19.
5. Охорона здоров'я України: стан, проблеми, перспективи : спеціалізоване видання / В. В. Лазоришинець, Н. О. Лісневська, Л. Я. Ковальчук [та ін.] ; за ред. В. В. Лазоришинця. – Київ, 2014. – 608 с.
6. Про вжиття невідкладних заходів для поліпшення стану організації медичного забезпечення населення та учасників антитерористичної операції : Рішення Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я від 04.09.2014 року № 04-26/4-38.
7. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 27. – Ст. 218.
8. Про затвердження Доктрини медичного забезпечення Збройних Сил України : наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 4.09.2014 року № 221.
9. Про затвердження Керівництва з медичного забезпечення Збройних сил України у мирний час : наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 26.12.2013 року № 317.
10. Про затвердження Системи оперативних стандартів Збройних Сил України (Системи документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення) : наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 22.10.2012 р. № 220.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року "Про невідкладні заходи із забезпечення державної безпеки" : Указ Президента України від 14.11.2014 року № 880/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
12. Стеценко С. Г. Медичне право України : підручник / С. Г. Стеценко, В. Ю. Стеценко, І. Я. Сенюта. – Київ, 2008. – С. 507.

Дата надходження рукопису до редакції: 19.09.2015 р.

Военно-медицинская доктрина Украины как основа системы военно-медицинских стандартов

В.А. Жаховский¹, В.Г. Ливинский¹,
Н.В. Кудренко², И.П. Мельник³

¹Украинская военно-медицинская академия, г. Киев

²ГУ "Украинский институт стратегических исследований
МЗ Украины", г. Киев, Украина

³Военно-медицинский клинический центр
Центрального региона, г. Винница, Украина

Цель – обоснование необходимости стандартизации деятельности медицинской службы ВС Украины и других военных формирований, разработки и введения единых подходов к оказанию медицинской помощи, лечению и реабилитации раненых и больных.

Материалы и методы. Объект исследования – система медицинского обеспечения войск в мирное время и в особый период. Предмет – нормативно-правовая база системы охраны здоровья военнослужащих. Методы исследования – аналитический, библиосемантический, системного подхода.

Результаты. Существующая законодательная и нормативно-правовая база охраны здоровья военнослужащих является несовершенной и нуждается в доработке.

Выводы. Развитие нормативно-правовой базы медицинского обеспечения ВС Украины и других военных формирований должно осуществляться с учетом необходимости внедрения международных стандартов, принципов и политики медицинского обеспечения войск НАТО. Основой для их разработки должна стать Военно-медицинская доктрина Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: здравоохранение, Доктрина медицинского обеспечения Вооруженных Сил Украины, Военно-медицинская доктрина Украины.

Medical Military Doctrine of Ukraine as the basis of military medical standards

V. Zhakhovsky¹, V. Livinsky¹,
N. Kudrenko², I. Melnyk³

¹Ukrainian military medical academy

²SI "Ukrainian Institute of Strategic Researches
MHC of Ukraine"

³Military Clinical Medical Center Central region

Aim of work – justification of the need for standartization of medical service of the Armed Forces of Ukraine and other military formations, elaboration and implementation of common approaches to the provision of care, treatment and rehabilitation of sick and wounded.

Materials and methods. The object of study – a system of medical support in peacetime and in times of crisis. Item – regulatory framework on health of military personnel. Methods – analytical, bibliosemantychnyy, systematic approach.

Results. The existing legislative and regulatory framework of military health care is imperfect and needs some work.

Conclusions. The development of the legal framework of medical support of the Armed Forces of Ukraine and other military formations must take into consideration the need to introduce international standards, principles and policy of medical support NATO. The basis for their development should be the Military-Medical Doctrine of Ukraine.

KEY WORDS: health, Medical Doctrine of the Armed Forces of Ukraine, Military medical doctrine of Ukraine.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Жаховський Віктор Олександрович – к.держ.упр., доц., провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу організації медичного забезпечення Науково-дослідного інституту проблем військової медицини УВМА; вул. 11 лінія, 1, м. Ірпінь, 08203, Україна.

Лівінський Володимир Григорович – науковий співробітник науково-дослідного відділу організації медичного забезпечення Науково-дослідного інституту проблем військової медицини УВМА; вул. 11 лінія, 1, м. Ірпінь, 08203, Україна.

Кудренко Микола Васильович – заступник директора з організаційно-методичної та адміністративної роботи ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України» з організаційно-методичної та адміністративної роботи; пров. Волго-Донський, 3, Київ, 02099, Україна.

Мельник Ігор Петрович – к.мед.н., полковник медичної служби, заступник начальника Військово-медичного клінічного центру Центрального регіону з медичної частини; вул. Свердлова, 185, м. Вінниця, 21000, Україна.